

УДК339.9(075.8)

Краснодєд Т. Л., к.е.н., доцент;

Бакіна Т.В., к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ ТОВАРАМИ І ПОСЛУГАМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ

***Анотація.** В статті виявлено об'єктивну необхідність дослідження зовнішньої торгівлі України. Проаналізовано основні показники, що характеризують стан зовнішньої торгівлі країни. Охарактеризовано вартісні та фізичні обсяги експорту та імпорту товарів та послуг. Визначено головні причини екстенсивного розвитку зовнішньоторговельних процесів в Україні. Виявлено перспективні напрями стимулювання експортноорієнтованого виробництва та зменшення рівня імпортозалежності в Україні.*

***Ключові слова:** зовнішня торгівля, світовий ринок, товари, послуги, експорт, імпорт, торгівельне сальдо, зовнішньоторговельний оборот, конкурентоспроможність, експортний потенціал.*

JEL code classification: F19

Krasnoded T. L.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Economics Department;

Bakina T. V.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Economics Department

Tavria State Agrotechnological University

CALLS OF TORGIVLYA UKRAINI WITH GOODS AND SERVICE AND PERSPECTIVE 3 DEVELOPMENT

***Summary.** In the international economy an important subject of study is the foreign trade and export-import operations. In article the objective need for the study of Ukrainian foreign trade has been revealed. The geographical and commodity structure characterize the world trade largely. The world trade is a ratio of product groups in world exports (imports). Export is the realization of production by Ukrainian foreign trade activities subjects to foreign economic activity subjects with or without exportation through the customs border of Ukraine. Products import is the purchase of goods by national economy subjects in foreign economic activity subjects, with or without importation of goods into in our country including the purchase of goods for personal use by foreign institutions and organizations. The analysis of the export and import commodity structure of agricultural and food products showed that Ukraine is an active world agro-food market participant. It sells and buys raw materials and finished food products from foreign competitors. Many factors determine the volume and ratio of purchased and sold on the world market products.*

The main foreign trade indicators of the country have been analyzed. Value and physical volumes of exports and imports of goods and services have been characterized. The main reasons for the extensive development of foreign trade processes in Ukraine have been determined. Promising areas of export production stimulation and reduction of import dependence in Ukraine have been detected.

Ukrainian businesses have the opportunity to increase sales volumes in the products global market if there will be a mechanism to reduce production costs and sale export products costs. At the same time the using of innovative development of export potential for national businesses is a prerequisite for increase and improving export and import commodity structure.

***Keywords:** foreign trade, world market, goods, services, export, import, trade balance, foreign trade turnover, competitiveness, export potential.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день потреба у вивченні зовнішньоторговельної діяльності України обумовлена тим, що формування її розвинутої ринкової економічної системи потребує її інтегрування до світового економічного простору. Це можливо лише за умов створення високоефекти-

вного механізму функціонування суб'єктів зовнішньої торгівлі товарами і послугами, а також належної підготовки фахівців у сфері ЗЕД.

Перспективність зовнішньої торгівлі України в значній мірі залежить від оптимізації структури експортно-імпортних потоків,

удосконалення зовнішньоторговельної політики та розвитку імпортозаміщення. Тому дослідження основ міжнародної торгівлі та її експортно-імпортних показників по країні є актуальною проблематикою в контексті світової економіки, водночас цікавою тематикою для дослідження. Це положення в повній мірі можна віднести до зовнішньої торгівлі України як товарами, так і послугами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням різноманітних аспектів зовнішньої торгівлі України товарами та послугами займалися багато науковців, а також вони висвітлені в декількох виданнях державних установ. Теоретичні основи зовнішньої торгівлі добре висвітлено в підручниках та посібниках таких авторів, як Барановська М. І., Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Козак Ю. Г., Лебедева В. К., Логвінова Н. С., Циганкова Т.М., та ін. [1; 2; 6; 9; 10]. Серед сучасних економістів-дослідників та аналітиків П'янова О.В. та Ралко О.С. висвітлювали проблематику структурних змін та пріоритетів у контексті зовнішньої торгівлі України [11]. Сучасні масштаби, структуру і тенденції зовнішньої торгівлі України детально вивчав Задоя А.О. [4]. Кулицький С. розглядав питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі, її стан, проблеми та перспективи [7; 8]. Водночас реалії та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі країни вивчали Далик В. П. та Дуляба Н. І. Калюжна Н. розкривала методологію дослідження зовнішньої торгівлі України [3; 5].

Формулювання цілей статті. Головною метою дослідження є аналіз та виявлення перспектив розвитку зовнішньої торгівлі України в контексті зміцнення її конкурентоспроможності на світовому ринку товарів та послуг.

Вклад основного матеріалу дослідження. Аналіз зовнішньої торгівлі України доцільно проводити шляхом дослідження основних показників її зовнішньоторговельної діяльності: обсяг експорту товарів і послуг; обсяг імпорту товарів і послуг; зовнішньоторговельний оборот; зовнішньоторговельне сальдо; коефіцієнти покриття експортом імпорту товарів та послуг; питома вага у загальному обсязі експорту окремої країни або товарної групи; питома вага у загально-

му обсязі імпорту окремої країни або товарної групи. Їх аналіз проведено на основі статистичних даних Держкомстату України за 2015-2017 р.р. [12].

Характеризуючи загальний вартісний обсяг експорту та імпорту товарів і послуг в Україні, можна відмітити наявність як позитивних, так і від'ємних тенденцій. Наприклад, в 2017 році всього товарів та послуг по відношенню до попереднього 2016 року було експортовано та імпортовано на 16,6 та 23,6% більше відповідно. У грошовому виразі це збільшення склало 7466, 8 та 10509,5 млн.дол. Водночас кілька років тому, навпаки, в 2015 році по відношенню до попереднього 2014 року спостерігалось зменшення обсягів експорту та імпорту на 27,0 та 29,3% відповідно. Отже, маємо як зростання експортних можливостей України, так і додаткову потребу у імпортованих товарах.

Якщо поглянути на вартісні обсяги загального експорту та імпорту України за інтеграційною спрямованістю, можна побачити, що питома вага країн СНД як експорту, так і імпорту у загальному його обсязі знаходиться в середньому на рівні 20,0 та 23,0%. Поряд з цим в 2017 році спостерігається зростання вартісних обсягів експорту та імпорту по відношенню до попереднього року на 9,5 та 31,5% відповідно або 921,8 і 2891,2 млн.дол. В обох попередніх роках тенденція, навпаки, від'ємна - обсяги експорту та імпорту по країнах СНД зменшувались. Середня питома вага експорту та імпорту інших країн у загальному його обсязі за 2015-2017 роки становить в середньому 78,0 та 77,0% відповідно. По групі «інші країни світу» також спостерігається зростання як експорту, так і імпорту відносно попереднього періоду тільки в 2017 році (18,5 та 21,6% відповідно або на 6545,0 та 7618,3 млн.дол.). Питома вага країн ЄС у загальному вартісному обсязі експорту та імпорту товарів і послуг за останні три роки в середньому становила 35,4 та 42,8% відповідно. В 2017 році по цій групі країн експорт та імпорт зросли на 27,4% (4330,1 млн.дол.) та 19,3% (3771,5 млн.дол.). В попередніх роках спостерігалися тенденції як до зменшення, так і до зростання цих показників.

Таким чином, слід відмітити, що в 2017 році експортно-імпортна діяльність України,

з-огляду на коливання вартісних показників, була трохи активнішою за попередні роки. Загалом обсяг експорту товарів в Україні за 2015-2017 роки становив 117753,5 млн. дол., що в 3,9 разів більше за експорт послуг. Імпорт товарів в Україні за цей самий період склав 126373,4, що в 7,7 разів більше за імпорт послуг. Коливання загальних обсягів експорту та імпорту України відбулося за рахунок відповідних коливань показників по товарам та послугам, які слід розглянути окремо.

Отже, в 2017 році Україною експортовано лише товарів на 43264,7 млн.дол., що на 19,0% більше, ніж в попередньому році; імпортовано – на 49607,2 млн.дол. (на 26,4% більше). Цілком можна припустити, що частково таке зростання обумовлене збільшенням кількості суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності як по експорту, так і по імпорту. Наприклад, в 2017 році кількість експортерів по відношенню до 2015 року зросла на 1787 фірм, імпортерів – на 4813. Водночас по експорту відбулося незначне розширення кола країн-партнерів. Якщо розглянути обіг товарів по країнам СНД, можна відмітити знов 2017 рік, який, на відміну від попередніх, характеризується зростанням і експорту, і імпорту. Воно становило 14,7 та 34,0%, що у вартісному виразі склало 884,9 та 2912,5 млн.дол. Питома вага країн СНД у загальному обсязі експорту та імпорту товарів України за 2015-2017 роки в середньому становила відповідно 17,7 та 24,3% відповідно. В інші країни світу в 2017 році було експортовано Україною товарів на суму 36348,3 млн.дол.; імпортовано - 38129,3 млн.дол., що більше за попередній рік на 19,8 та 24,3% відповідно. Середня питома вага «інших країн світу» у загальному обсязі експорту товарів України за 2015-2017 роки склала 82,3% , імпорту - 75,7%. В тому числі експорт та імпорт лише товарів України по країнам ЄС в 2017 році склав 17533,4 та 20799,4 млн.дол. Це більше відносно попереднього року на 29,9 та 21,3% відповідно. І середня питома вага країн ЄС у загальному обсязі експорту та імпорту товарів України за 2015-2017 роки говорить про те, що останній незначно переважає (експорт – 37,2%, імпорт – 42,2%). У 2015 році і більшості випадків 2016 року по всіх групах країн світу – СНД, ЄС та інших –

спостерігається чітко виражена тенденція до зменшення вартісних обсягів експорту та імпорту товарів відносно попередніх років.

Загальний обсяг експортованих послуг в 2017 році становив 10714,3млн. дол., імпортованих - 5476,1 млн. дол. Відносно попереднього року зростання було незначним – відповідно 8,6 та 2,8%. Кількість підприємств, що здійснюють зовнішню торгівлю послугами, як експортну, так і імпорту збільшилася. За три останні роки по експорту послуг - на 533 підприємства, по імпорту – на 202. Водночас зросла і кількість країн - партнерів у зовнішньоторговельному товарообігу послуг. Тільки відносно попереднього року по експорту послуг додалося 10 країн, по імпорту – 3 країни. Експорт послуг в країни СНД Україною в 2017 році склав 3763,9 млн.дол., що всього на 1,0% більше за дані попереднього року, імпорт - 650,4 млн.дол. – це менше відносно 2016 року на 3,3%. Експорт послуг в інші країни світу та імпорт в цьому ж році становили 6950,4 та 4825,7 млн. дол. відповідно і мали тенденцію до зростання відносно попереднього року (на 13,2 та 3,7%), в тому числі аналогічні тенденції відбувалися по співробітництву з країнами ЄС. Щодо експорту та імпорту послуг в 2015 та 2016 роках по всіх угрупованнях країн по відношенню до попередніх років, то тут як і у випадку з товарами – в переважній більшості випадків відбулося зменшення вартісних обсягів цих показників.

Якщо подивитися на зовнішню торгівлю лише товарами – можна побачити відмінності у щорічних вартісних обсягах між експортом та імпортом, де перевищує останній. Так, в 2017 році загальний імпорт перевищує експорт в 1,15 разів за рахунок перевищення імпорту над експортом в 1,66 разів по країнам СНД та в 1,05 – іншим країнам світу, в тому числі по країнам ЄС - в 1,19 разів. Ситуація по зовнішній торгівлі послугами протилежна від товарів. Тут вартісні показники експорту послуг, навпаки, переважають імпорт. Так, загальна вартість експорту послуг більше за імпорт в 1,96 разів за рахунок такого перебільшення по країнам СНД – в 5,79 разів; по іншим країнам світу – в 1,44 разів, в тому числі по країнам ЄС – в 1,36 разів. По попередніх роках в основному спостерігаються аналогічні тенденції.

Показники зовнішньоторговельного сальдо України за 2015-2017 роки носять наступний характер. Загальне сальдо по товарам та послугам в 2017 році носило від'ємний характер (- 2501,1 млн.дол), що свідчило про перевищення на цю суму вартості імпорту товарів і послуг над відповідним експортом по всіх групах країн в цілому. У 2015 та 2016 роках від'ємна тенденція спостерігалася лише по країнам ЄС, що не значно вплинуло на загальне зовнішньоторговельне сальдо, яке було позитивним (3828,2 та 541,6 млн.дол відповідно).

Якщо говорити про зовнішньоторговельне сальдо безпосередньо товарної групи, то тут спостерігається стабільно від'ємна тенденція в останніх двох роках (-2888,1 млн.дол в 2016 році та -6342,5 млн.дол – у 2017), в тому числі абсолютно по всіх групах країн. Винятком є 2015 рік, коли позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами у розмірі 610,7 млн.дол. було досягнуто за рахунок перевищення експорту товарів над імпортом по групі «інші країни світу» на 12,2%. Як вже відмічалось раніше, у випадку с послугами, на відміну від товарів, спостерігається обернена тенденція щодо різниці між обсягами експорту та імпорту. Так, зовнішньоторговельне сальдо послуг за 2015-2017 роки носило позитивний характер по всіх групах країн. Перевищення експорту послуг над імпортом в цих роках становило відповідно 4213,6, 4541,5 та 5238,2 млн.дол.

Зовнішньоторговельний оборот України по товарам та послугам за 2015-2017 роки відображено на рис. 1 як в цілому, так і окремо по категоріям «товари», «послуги».

На основі вартісних обсягів експорту та імпорту товарів і послуг розраховано коефіцієнти покриття експортом імпорту, за якими можна судити про те, чи від'ємне, чи позитивне сальдо зовнішньоторговельного обороту України. Якщо коефіцієнт покриття експортом імпорту більше 1 – зовнішньоторговельне сальдо позитивне, якщо менше 1 – тоді від'ємне. Наприклад, в 2017 році коефіцієнт покриття експортом імпорту послуг становив 1,96, отже відповідне сальдо – позитивне. Або в цьому ж році даний коефіцієнт по групі «товари та послуги» дорівнював 0,95 – це означає перевищення вартісних об-

сягів імпорту над експортом, тобто від'ємне торгове сальдо.

Перелік країн-партнерів України в контексті експортно-імпортних відносин, достатньо великий. Але можна виділити ряд країн, що протягом останнього періоду більш яскраво виділяються на фоні інших і навпаки. Так, щодо торгівлі товарами, то слід виділити, по-перше, групу країн, які є найактивнішими учасниками експортно-імпортних відносин з Україною сьогодні і, по-друге, - приймають незначну участь у такому співробітництві. Таке положення в повній мірі можна віднести і до торгівлі послугами.

Отже, найактивніше експорт товарів Україна здійснює сьогодні в такі країни, як Єгипет, Індія, Іспанія, Італія, Китай, Нідерланди, Німеччина, Польща Росія, Туреччина. В ці країни в 2016-2017 роках спостерігалася найвищі вартісні обсяги експорту товарів. Наприклад, в 2017 році експорт товарів в Росію склав 3936,5 млн. дол., а середній вартісний обсяг експорту товарів по групі виділених країн в 2016 році склав 1919,7 млн. дол., в 2017 - 2241,64 млн. дол. Країни-партнери, які, навпаки, імпортують до України найвищі обсяги товарів, - це також Італія, Китай, Німеччина, Польща, Росія, Туреччина, а ще Білорусь, США, Франція, Швейцарія. Наприклад, обсяг імпорту товарів з Росії в 2017 році становив 7204,0 млн. дол., а з Китаю та Німеччини – перевищував 5000,0 млн. дол. Середні обсяг імпорту товарів по виділеній групі країн становив 2628,5 млн. дол. та 3361,5 млн. дол. відповідно в 2016 та 2017 роках. Найнижчі обсяги експорту товарів сьогодні Україна спрямовує до таких країн-партнерів, як Австралія, Аргентина, Гаяна, Гватемала, Гвінея, Еквадор, Ісландія та Люксембург (середній вартісний обсяг експорту товарів по цій групі становив 2,3 млн. дол. та 5,2 млн. дол. в 2016 та 2017 роках відповідно). Найнижчі обсяги імпорту товарів надходять до нашої країни з Алжиру, Ефіопії, Кенії, Лівану, Мавританії, Нігерії, Сенегалу та Судану (3,0 млн. дол. в 2016 році та 3,1 млн. дол. – в 2017 в середньому по групі вказаних країн). Слід відмітити, що у 2017 році експорт та імпорт товарів по країнах, що є найактивнішими учасниками зовнішньої торгівлі з Україною, стабільно був більшим за попередній 2016 рік, чого не

скажеш про країн-менш активних учасників, за деяким виключенням.

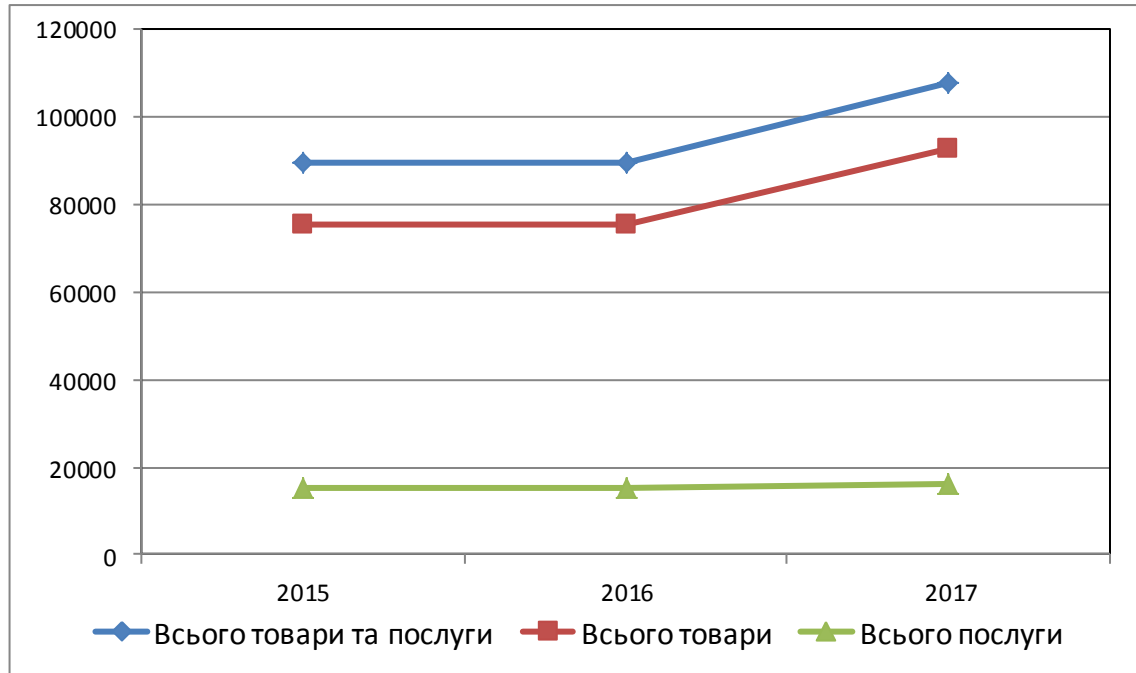

Рис. 1 - Зовнішньоторговельний оборот України, млн.дол. *

* За розрахунками автора

Найвищі обсяги експорту послуг Україна здійснює в такі країни, як Велика Британія, Ізраїль, Кіпр, Німеччина, Об'єднані Арабські Емірати, Польща, Росія, США, Туреччина та Швейцарія. При цьому намічається тенденція до щорічного зростання вартості експортованих послуг по основних країнах-партнерах. Середній показник вартісного обсягу експорту послуг з України по групі вказаних партнерів становив в 2016 та 2017 роках 639876,9 тис. дол. та 730369,3 тис. дол. відповідно. А найзначнішими споживачами наших послуг в цей період являлися Росія (3416366,0 тис. дол. – 2017 рік), США та Швейцарія (848190,1 та 757726,6 тис. дол. в цьому ж році). Найвищі обсяги імпорту послуг спостерігаються від цих же країн, окрім Ізраїлю та Арабських Еміратів. До найкрупніших імпортерів послуг можна додати ще Китай та Словаччину. Середня вартість імпорту послуг по групі від головних їх імпортерів в Україну в 2016 році склала 319456,6 тис. дол., а в 2017 - 315062,9 тис. дол. При цьому можна виділити США із річним обсягом імпорту послуг в Україну в 2017 році 693629,3 тис. дол. Зовсім незначні обсяги експорту послуг Україна здійснює до таких країн, як Боснія і Герцеговина, Гаяна, Гватемала, Гернсі, Гондурас, Малі, Свазіленд та Чилі (в середньому по групі цих країн 109,5

тис. дол. та 116,6 тис. дол. в 2016 та 2017 роках відповідно). Водночас дуже мало імпортують до України свої послуги Гватемала, Гондурас, Еквадор, Ємен, Ліберія, Сан-Марино, Сьєрр-Леоне і Того (1,3 тис. дол. в 2016 році та 3,2 тис. дол. - в 2017 в середньому по групі країн).

Аналіз структури експорту продукції та послуг по Україні надасть можливість виявити, по-перше, їх види, які мають найбільший попит на світовому ринку товарів та послуг та, навпаки, ті види, попит на які є невисоким. І, по-друге, виявити перспективні резерви зростання цього попиту. Структура відповідного імпорту демонструє рівень самозабезпечення країни, тобто відносну картину щодо того, які продукти сировинно-виробничі потужності країни не дозволяють виробити та надати потрібні послуги в достатній кількості для задоволення власних потреб сьогодні та на ближчу перспективу, а також в певній мірі демонструє рівень конкурентоспроможності на світовому ринку товарів та послуг.

В Україні зазвичай експортно-імпортний обсяг товарів досліджують за стандартною класифікацією, яка включає 21 розділ, перші чотири з яких відносяться до продукції сфери АПК. Водночас структуру експорту та імпорту товарів можна аналізувати за скоро-

ченим варіантом у відповідності з Міжнародною стандартною торговою класифікацією (МСТК). Вона містить значно меншу кількість товарних груп [12].

Отже, аналіз структури експорту товарів засвідчив, що найбільшу питому вагу протягом 2016-2017 років займали промислові товари, а також харчові продукти, живі тварини, напої, тютюн. Середня питома вага за аналізований період в загальному обсязі експорту товарів по цим двом товарним категоріям становила 27,2% та 26,4% відповідно. В грошовому виразі експорт промислових товарів склав 11815,7 млн. дол., продовольчої групи - 11125,3 млн. дол. (2017 рік), що на 19,9% та 13,6% більше за попередній 2016 рік. Найменшу питому вагу в загальному обсязі експорту товарів протягом цього періоду займали мінеральне паливо, мастила і аналогічні матеріали (1,5%) та товари і операції, не включені в інші категорії МСТК (0,45%). Водночас інформація по структурі імпорту товарів відображує найвищу питому його вагу в загальному обсязі імпорту товарів України по групам «Машинне і транспортне устаткування» та «Мінеральне паливо, мастила та аналогічні матеріали» (відповідно 28,0% та 21,8% в середньому за 2016-2017 роки). Вартісні обсяги імпорту товарів в 2017 році по цим групам становили відповідно 14123,1 млн. дол. та 11699,4 млн. дол., що на 30,4% та 49,05% більше за попередній рік. Найменшу питому вагу в загальному обсязі імпорту товарів в 2016-2017 роках займають тваринні і рослинні олії, жири і воски (0,55%), що пояснюється високим рівнем самозабезпечення країни даними видами продукції та відносним розвитком олійно-переробної галузі.

Отже, по ведучим товарним категоріям як і в контексті експорту, так і імпорту спостерігається тенденція до активізації зовнішньоторговельної діяльності України. Це положення не відноситься до товарів та операцій, не включених в інші категорії МСТК, оскільки показники експорту, імпорту та їх питомої ваги знаходяться на відносно низькому рівні.

В контексті експорту послуг найбільш всього Україна реалізує транспортні послуги, загальна вартість яких в 2017 році склала 5861405,6 тис. дол., що на 10,6% більше, ніж

в 2016 році. Середня питома вага експорту цих послуг в загальному експорті послуг України за 2016-2017 роки склала аж 54,2%. На другому місці йдуть послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги, а також послуги з переробки матеріальних ресурсів (16,5% та 12,3% відповідно), але експортна вартість їх набагато менше - 1760794,6 тис. дол. та 1419720,3 тис. дол. відповідно по кожній групі. Найменш всього Україна експортує державні урядові послуги, послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги, послуги роялті і інші, пов'язані з використанням інтелектуальної власності, а також послуги, пов'язані зі страхуванням та фінансовою діяльністю. Середня питома вага експорту таких послуг не досягає і 1,0% в загальному обсязі експорту послуг з України, а вартість коливається від 3812,9 до 74211,7 тис. дол. Найвищі обсяги імпорту послуг в Україну спостерігаються по категоріям «Державні і урядові послуги» та «Транспортні послуги». Їх середня питома вага за два аналізовані роки склала 22,2% та 20,4% відповідно, а імпортна вартість в 2017 році - 1055271,3 тис. дол. та 1213073,6 тис. дол. Проте, якщо по останній групі спостерігається зростання цієї вартості відносно попереднього року на 22,6%, то по урядовим послугам, навпаки, - зменшення на 20,8%. Найменш всього Україна потребує імпорту послуг з переробки матеріальних ресурсів, а також послуг приватним особам, культурних та рекреаційних послуг (не більше 0,2% із загального обсягу імпорту послуг в середньому за два останні роки).

Висновки. Аналіз показників зовнішньоторговельної діяльності України засвідчив, що на сьогоднішній день вона має як експортний потенціал, так і імпортозалежність в певних категоріях товарів та послуг. Зовнішньоторговельну діяльність підприємства України здійснюють з країнами СНД та іншими країнами, в тому числі – країнами ЄС. Країна має зовнішньоторговельні взаємовідносини та прагнення до співпраці як з більш розвинутими країнами світу, так і з країнами з невисоким, на сьогоднішній день, економічним потенціалом. У випадку з експортно-імпортними операціями по товарах ситуація склалася таким чином, що вартісний обсяг імпорту по Україні перевищує обсяг експор-

ту; у випадку з послугами – експорт більший за імпорт. Розрахунок зовнішньоторговельного сальдо та коефіцієнтів покриття експортом імпорту засвідчив наявність відмінностей між вартісними обсягами експорту та імпорту як товарів, так і послуг. Диспропорції в обсягах експорту та імпорту товарів і послуг в контексті зовнішньої ргівлі України

обумовлені виробничими факторами, фінансовими можливостями експортноорієнтованих підприємств та імпортозалежністю вітчизняних суб'єктів економіки. Така ситуація потребує негайного впровадження раціональної стратегії стимулювання експорту, в першу чергу, на державному рівні.

Список літератури:

1. Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Лебедева В. К. та ін. Міжнародна економіка. Підручник./ За ред. А. О. Задоя, В. М. Тарасевича – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416 с.
2. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ: Монографія/ За ред. Циганкової Т.М. – К.: КНЕУ, 2003. – 660 с.
3. Далик В. П., Дуляба Н. І. Зовнішня торгівля України: реалії та перспективи розвитку/ В. П. Далик, Н. І. Дуляба// Науковий вісник Ужгородського національного університету. - Випуск 7, частина 1, 2016. - С. 110-113
4. Задоя А.О. Зовнішня торгівля України: сучасні масштаби, структура і тенденції/ А.О.Задоя// Академічний огляд. - 2016. №2(45).-С. 110-117
5. Калюжна Н. Зовнішня торгівля України: методологія дослідження/ Н.Калюжна // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 1. - С. 16-31
6. Козак Ю. Г., Логвінова Н. С., Барановська М. І. та ін. Міжнародна торгівля. 4-те вид. перероб. та доп. Підручник./ За ред. Козака Ю. Г., Логвінової Н. С., Барановської М. І. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 512 с.
7. Кулицький С. Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі/ С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. Інформаційно-аналітичний журнал. – 2015. – № 23. – С. 49–59
8. Кулицький С. Зовнішня торгівля України: стан, проблеми й перспективи [Електронний ресурс]/ С. Кулицький// Україна: події, факти, коментарі. – 2018. – № 9. – С. 81–93 – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr9.pdf>.
9. Міжнародна економіка: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Козак Ю. Г., Лук'яненко Д. Г., Макогон Ю. В. та ін.]; За ред. Ю. Г. Козака, Д. Г. Лук'яненка, Ю. В. Макогона [3-тє вид.] — К.: Центр учбової літератури, 2009. - 560 с.
10. Міжнародні стратегії економічного розвитку: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / [Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, Н. С. Логвінова та ін.]; За редакцією Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, І. В. Ліганенко: – [2-ге вид.]– К.: Центр учбової літератури, 2009. – 356 с.
11. П'янкova О.В., Ралко О.С. Зовнішня торгівля України: проблематика структурних змін та пріоритетів/ О.В. П'янкova, О.С. Ралко// Економіка і суспільство. Мукачівський державний університет. - Випуск 5 / 2016. - С. 65-71
12. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2017 році: стат. зб./ [за ред. А.О.Фризоренко]. – К. : Державна служба статистики України, 2018. – 148 с.

References:

1. Bilocerkevets V. V., Zavghorodnja O. O., Lebedjeva V. K. ta in (2012) Mizhnarodnaekonomika [International economics]. Kyiv: Centruchbovojliteratury. (in Ukrainian)
2. Cyghankova T.M. (2003) Ghlobaljnatorghovasystema: rozvytokinstytutiv, pravyl, instrumentiv SOT [Global trading system: development of WTO institutions, rules, instruments]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
3. Dalyk V. P., Duljaba N. I. (2016) ZovnishnjatorghivljaUkrajiny: realiji ta perspektivyrozvytku [Foreign trade of Ukraine: realities and prospects of development]. Scientific Bulletin of Uzhgorod national University, vol. 7, pp. 110-113.
4. Zadoja A.O. (2016) ZovnishnjatorghivljaUkrajiny: suchasnimasshtaby, struktura i tendenciji [Foreign trade of Ukraine: current scale, structure and trends]. Academic review, no. 2(45), pp. 110-117.
5. Kaljuzhna N. (2017) ZovnishnjatorghivljaUkrajiny: metodologijadoslidzhennja [Foreign trade of Ukraine: research methodology]. Foreign trade: Economics, Finance, Law, no.1, pp. 16-31.
6. KozakJu. Gh.,Loghvinova N. S., Baranovsjka M. I. ta in. (2011) Mizhnarodnatorghivlja [International trade]. Kyiv: Centruchbovojliteratury. (in Ukrainian)
7. Kulycykjy S. (2015) Pytannjatransformacijiukrajinskojizovnishnjatorghivlinasuchasnomuetapi [Issues of transformation of Ukrainian foreign trade at the present stage]. Ukraine: events, facts, comments. Information and analytical journal, no. 23, pp. 49-59.
8. Kulycykjy S. (2018) ZovnishnjatorghivljaUkrajiny: stan, problemy j perspektivy [Foreign trade of Ukraine: state, problems and prospects]. Ukrajina: podiji, fakty, komentari. Ukraine: events, facts, comments (electronic journal), no. 9, pp. 81-93. Available at: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr9.pdf>.
9. KozakJu. Gh.,Luk'janenko D. Gh., MakoghonJu. V. ta in. (2009) Mizhnarodnaekonomika: pidruch. dlja stud. vyssh. navch. zakl. [International Economics: a textbook for students of higher educational institutions]. Kyiv: Centruchbovojliteratury. (in Ukrainian)
10. Kozak J. G., Kovalevsjkjy V.V., Loghvinova N. S. ta in. (2009) Mizhnarodnistrategijijekonomichnoghorozvytku: navch. pos. dlja stud. vyssh. navch. zakl. [International strategies for economic development: a textbook for University students]. Kyiv: Centruchbovojliteratury. (in Ukrainian)
11. P'jankova O.V., Ralko O.S. (2016) ZovnishnjatorghivljaUkrajiny: problematykastrukturnykhzmin ta priorytetiv [Foreign trade of Ukraine: problems of structural changes and priorities]. Economy and society. Mukachevo state University, vol 5, pp. 65-71.
12. FryzorenkoA.O. (2018) ZovnishnjatorghivljaUkrajinytovaramy ta poslughamy u 2017 roci: stat. zb. [Foreign trade of Ukraine in goods and services in 2017: statistical collection], Kyiv: DerzhavnasluzhbastatystykyUkrajiny

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК: 657

*Демчук О.М. к.е.н., доцент,
кафедри обліку і оподаткування
Таврійського державного агротехнологічного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ КОШТОРИСУВ БЮДЖЕТНИХ УСТНОВАХ

***Анотація.** У статті проаналізовано показники виконання доходної та видаткової частини загального та спеціального фондів кошторису вищого навчального заклад, на прикладі Таврійського державного агротехнологічного університету. Проведено аналіз видатків вищого навчального закладу в розрізі кодів економічної класифікації. Визначено напрямки оптимізації витрат та залучення додаткових надходжень для фінансування видатків, пов'язаних з діяльністю установи*

***Ключові слова** кошторис, виконання кошторису, загальний фонд, спеціальний фонд, доходи, видатки, витрати, розпорядники бюджетних коштів*

JEL code classification: M4, M41, M48

***Demchuk Elena**
Ph.D., associate professor
Department of Accounting and Taxation
Tavriya State Agrotechnological University*

FEATURES OF IMPLEMENTATION OF BUDGET INSTALLATIONS

***Problem:** Today, budget institutions that operate under difficult economic conditions and with a budget deficit require a flexible system of measures aimed at compliance with the law on the effective and targeted use of budget funds, both for the general and special fund. The main source of information for monitoring the implementation of the budget is the accounting data.*

***The main research material.** Let's consider the order of execution of the estimate by the institution of education on the example of the Tavria State Agrotechnological University. Higher educational institutions of Ukraine of state and communal ownership are financed by the budget-based method on the basis of estimates, which approve revenues and provide the authority to carry out expenditures for the performance of their functional duties.*

They have the right to exercise their activities only within the limits of budget allocations, which are approved by the following documents: estimates; plans of general budget funds allocations; plans for granting credits from the general fund of the budget; special fund plans. And for higher educational establishments, scientific institutions and health facilities also within the limits of budgetary allocations, approved by plans of use of budgetary funds and monthly plans of use of budgetary funds.

***Conclusions.** In a market economy, financing of higher education institutions should ensure the training of a highly qualified specialist for the labor market, therefore, in our opinion, state policy should be aimed at supporting and developing institutions of higher education.*

In order to improve the organization of the compilation and implementation of the estimates, it is necessary to develop and adopt a single standard methodology for compiling them according to expenditures, which should be economically and scientifically substantiated in each direction of training of specialists and in the context of each code of the economic classification of expenditures.

***Key words:** budget, execution of estimates, general fund, special fund, expenditures, expenditures, spending units*